

Verslag “de Macht van bedrijven” – 20 februari 2008

Lezing Arjen van Witteloostuijn: Nieuwe dynamiek in de polder – betwistbaarheid en veiligheid van de macht van bedrijven.

Van Witteloostuijn vindt dat mondialisering vaak als een bedreiging wordt gezien, terwijl dat het niet is. Men denkt: ‘het glipt tussen m’n vingers door’, maar in feite is dat een natuurlijke perceptievertekening. Vroeger was niet alles beter, dat moeten we relativiseren. Ook is het niet zo dat de wereld nu opeens veel dynamischer is dan eerder. De wereld is altijd al dynamisch geweest. Tijdens de Industriële Revolutie veranderde er bijvoorbeeld veel meer in korte tijd.

Multiculturalisering wordt als een zelfde soort bedreiging gezien, maar ook deze ontwikkeling is niet nieuw. We moeten hier juist van profiteren. Multiculturalisering is geen bedreiging, maar juist een kans.

Ecologisering ziet Van Witteloostuijn als een groter probleem. Hier is onvoldoende aandacht voor, ook al lijkt dit wel steeds meer te worden. We moeten hier juist flink op inzetten en er radicaal mee aan de slag gaan. Hij pleit dan ook voor een Ecologisch Deltaplan.

Wat is er nodig om al deze kansen te grijpen? Volgens van Witteloostuijn is hiervoor een stevig en fundamenteel debat nodig over de sociaal-economische fundamenten van onze samenleving. Het onderscheid tussen de publieke en private sector is verwaterd en allerlei hybride constructies leiden alleen maar tot onduidelijkheid. Er moet weer een duidelijke scheiding komen: sommige dingen worden te snel naar de markt ‘gedaan’ terwijl ze gewoon bij de overheid horen. Ook vindt Van Witteloostuijn de regelgeving te complex. We moeten afstand nemen om daar op te reflecteren. Balkenende zegt wel dat hij de regelgeving wil terug dringen, maar het is hem totaal nog niet gelukt. Als laatste moeten we terug naar een kleine, maar hoogwaardige overheid. Dit systeem kan functioneren op basis van betwistbaarheid en veiligheid. Van Witteloostuijn schetst een beeld van deze samenleving dat niet reëel is, maar daarmee juist een punt vormt waar je je tegen af kan zetten.

Betwistbaarheid houdt in dat we een open systeem moeten hebben met weinig regels, want die vormen een belemmering voor dynamiek. In Nederland hebben we hierdoor bijvoorbeeld een aantal grote bedrijven en vooral heel veel eenmansbedrijven. Deze eenmansbedrijven worden geremd in hun groei door regelgeving en dit is echt een probleem. Veiligheid moet zorgen voor een degelijk vangnet op basis van rechtvaardigheid en solidariteit. Op die manier zijn mensen bereid risico’s te nemen. Van Witteloostuijn pleit dan ook voor een stelsel met een basisinkomen en een simpele tweetax. Inbreken in het systeem is nodig.

Vervolgens bespreekt Van Witteloostuijn de invloed van de arbeidsmarkt en het bedrijfsleven en ruimt daarmee een aantal misverstanden uit de weg. Bij de arbeidsmarkt heeft hij aan dat arbeid in Nederland duur is, maar dat dat niet per se een probleem hoeft te zijn. Landen hebben immers geen concurrentievoordeel, maar een comparatief voordeel. Ze moeten zich specialiseren in dat waar ze *verhoudingsgewijs* het beste in zijn. De economie is lenig genoeg om dat zelf te ontdekken en mondialisering stimuleert dat. Daarvoor is wel openheid nodig en juist niet te veel regels. Zelf openheid geven vraagt ook dat anderen dat doen. In dit kader ziet Van Witteloostuijn de EU-integratie als een

groot succes. De uitdagingen voor de arbeidsmarkt zijn in te delen in vier delen, zie hiervoor de powerpoint-presentatie bij deze lezing.

Met betrekking tot het bedrijfsleven vertelt Van Witteloostuijn dat we momenteel naar het aandeelhoudersmodel toe groeien in plaats van het Rijnlandsmodel dat we altijd hadden. De vraag is of we dit willen. Er ontstaat een kloof tussen de werknemer en de top van het bedrijfsleven die alleen maar voor de winst aan het werk is en vanuit een ivoren toren lijkt te opereren. De horizon van de aanhouders is heel kort; zij behouden hun aandeel gemiddeld acht maanden. Voor bedrijven is dit een stimulans om veel te produceren en veel winst te maken. Je kan hierbij nooit genoeg winst maken, dus moeten bedrijven steeds weer afslanken en reorganiseren. Dit ondermijnt op den duur de vitaliteit van een bedrijf en helpt de boel om zeep. Door deze extreme snelheid en doordat de lat steeds hoger komt te liggen, is er geen aandacht voor de 3 O's: onderwijs, onderzoek en ontwikkeling. Hierdoor ontstaat cynisme op de werkvloer en verdwijnt de loyaliteit en creativiteit van de werknemer. We moeten terug naar de basis, want een bedrijf is meer dan aandeelhouders. Prestatiebeloning in extreme vorm moet worden afgeschaft en er moet belasting worden geheven op aandelen. Ook moet het stemrecht van de aandeelhouder afhankelijk worden gemaakt van de duur van het bezit van dat aandeel. Zo heeft Van Witteloostuijn nog veel meer ideeën om zijn droombeeld te ondersteunen.

Er is een overdaad aan sturing die de waan van controle creëert. Dit is een waan, want het leidt nergens meer toe. Meer regels hebben meer mensen nodig om die regels uit te voeren en dat leidt er weer toe dat er nog meer regels worden gemaakt. Ook vindt Van Witteloostuijn dat er teveel managers zijn. Zij moeten zich continu bewijzen en dat maakt de sfeer er niet beter op. Bovendien draagt dit niet bij aan de productiviteit van een organisatie. De conclusie is dat overdaad schaadt. Van Witteloostuijn beëindigt zijn verhaal met een citaat van de bekende Henry Mintzberg: *I'm a human being, not a human resource*. Vanuit deze gedachte moet het Nederlandse bedrijfsleven weer opereren.